

Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Інститут економіки і міжнародних відносин
Кафедра маркетингу та менеджменту зовнішньоекономічної діяльності

СЕМІНАРСЬКІ ТА ПРАКТИЧНІ ЗАНЯТТЯ
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«КОРПОРАТИВНЕ УПРАВЛІННЯ»

галузь знань – 0306 – Менеджмент і адміністрування
для спеціальності 8.03060104 - Менеджмент зовнішньоекономічної
діяльності

Розробник:
ст. викладач, к.е.н.
Кудінова М. М.

Харків – 2012

Семінарське заняття 1. Предмет курсу «Корпоративне управління».

Вид заняття: семінарське заняття.

Зміст заняття: розкриття сутності та ролі корпоративного управління у сучасних умовах господарювання.

Мета заняття: визначення та аналіз основних елементів системи корпоративного управління в Україні.

Питання для обговорення:

1. На яких поняттях базується корпоративне управління?
2. Що являє собою корпорація?
3. У чому відмінність корпоративної власності від корпоративних прав?
4. Що є ключовою рисою корпоративного управління?
5. Обґрунтуйте роль корпоративного управління в сучасних умовах господарювання.
6. Розкрийте основні підходи до визначення сутності корпоративного управління.
7. Проаналізуйте визначення корпоративного управління, сформульовані українськими вченими. Яка точка зору Вам ближча. Відповідь аргументуйте.
8. Розкрийте сутність концепцій корпоративного управління.
9. Що є предметом корпоративного управління?
10. Перерахуйте основні суб'єкти корпоративного управління. Дайте їх характеристику.
11. Яким чином еволюціонували корпоративні відносини?
12. Яке місце корпоративного управління в системі загального менеджменту?
13. Конкретизуйте принципи корпоративного управління.
14. У чому полягає різниця між засновниками й акціонерами акціонерного товариства?
15. Які елементи і чому можна включити в систему корпоративного управління?

Семінарське заняття 2. Міжнародні та національні стандарти корпоративного управління

Вид заняття: семінарське заняття.

Зміст заняття: дослідження основних міжнародних та національних стандартів корпоративного управління.

Мета заняття: обґрунтування можливості включення окремих положень міжнародних стандартів корпоративного управління в вітчизняну практику господарювання.

Питання для обговорення:

1. Що являє собою Організація Європейської співпраці і розвитку? Яка її роль у формуванні Принципів корпоративного управління?
2. Дайте характеристику основних Принципів корпоративного управління ОЕСР. Виділіть найбільш важливі, на ваш погляд.
3. З якої причини і з ким спільно були розроблені Загальні принципи акціонерного законодавства для країн з перехідною економікою?
4. Розкрийте положення Загальних принципів акціонерного законодавства для країн з перехідною економікою.
5. Яка роль Європейського банку реконструкції і розвитку в розробці міжнародних норм корпоративного управління?
6. Конкретизуйте Принципи корпоративного управління Європейського банку реконструкції і розвитку.
7. Що таке Міжнародна мережа з корпоративного управління?
8. Охарактеризуйте основні Принципи корпоративного управління, розроблені Міжнародною мережею з корпоративного управління.
9. Що являють собою Євроакціонери? Які принципи корпоративного управління покладені в основу їх діяльності?
10. Що являє собою Європейська асоціація торговців цінними паперами? Дайте характеристику принципів корпоративного управління, розроблених даною організацією.
11. На вашу думку, який міжнародний документ (-и) із розглянутих вище, найбільш часто застосовується в українській практиці корпоративного управління? Відповідь обґрунтуйте.
12. Що таке кодекс корпоративного управління? У чому полягає його роль для сучасних суб'єктів господарювання?
13. Перерахуйте відомі Вам кодекси корпоративного управління?
14. Виділіть основні переваги використання кодексів корпоративного управління.

Доповіді:

1. Стандарти корпоративного управління Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР)
2. Принципи корпоративного управління Європейського банку реконструкції та розвитку
3. Принципи корпоративного управління Міжнародної мережі з корпоративного управління
4. Принципи корпоративного управління Конфедерації Європейських Асоціацій Акціонерів
5. Принципи і рекомендації, що стосуються корпоративного управління Європейської асоціації торговців цінними паперами
6. Кодекси корпоративного управління

Практичне заняття 1. Регулювання корпоративних відносин в Україні

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: визначення особливостей нормативного регулювання корпоративних відносин в Україні.

Мета заняття: спираючись на діючі нормативні документи визначити наявність основних елементів корпоративного управління в діяльності українських акціонерних товариств.

Використовуючи текст Закону України «Про акціонерні товариства та Принципи корпоративного управління України, визначте наявність у них стандартних елементів корпоративного управління (табл. 1). Зазначте пункт, в якому вони зафіксовані.

Таблиця 1. Наявність стандартних елементів корпоративного управління в Принципах корпоративного управління України

Елементи корпоративного управління	Наявність у Принципах корпоративного управління України
Одна акція – один голос	
Можливість голосування за дорученням або заочно	
Обмеження на число голосів для 1 акціонера	
Участь незалежних директорів у складі ради директорів.	
Обмеження на поєднання однією особою посади голови ради директорів і голови правління	
Переважне право купівлі акцій	
Правила здійснення зацікавлених операцій	
Правила поглинання	
Розкриття інформації	
Аудит	

Зробіть обґрунтований висновок отриманих результатів.

Практичне заняття 2. Оцінка корпоративної соціальної відповідальності компанії

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: визначення сутності та особливостей корпоративної соціальної відповідальності в Україні та в світі.

Мета заняття: провести оцінку корпоративної соціальної відповідальності на прикладі вітчизняних компаній.

1. У 2008 р. «Систем Кепітал Менеджмент» презентувала звіт про стійкий розвиток, підготовлений відповідно до міжнародного стандарту GRI. СКМ активно реалізує різні проекти соціального партнерства, у тому числі в рамках Глобального договору ООН. Основні соціальні програми компанії спрямовані на підвищення рівня безпеки праці, зниження впливу на екологію, закріплення партнерства з місцевими співтовариствами в договорах про співпрацю. Компанія входить у мережу Глобального договору ООН.

До 2008 р. інструментом реалізації соціальних проектів на національному рівні був корпоративний добродійний фонд «Розвиток України», діяльність якого орієнтована на реалізацію соціально значущих проектів в галузі охорони здоров'я, освіти і культури. Обсяг соціальних інвестицій фонду і добродійних пожертвувань лише за 2007 р. перевищив 60,822 млн. грн.

Із березня 2008 р. реалізація всіх благодійних програм, а також проектів у галузі соціального інвестування здійснюється від імені компанії СКМ. Фонд «Розвиток України» став приватним фондом власника компанії, одночасно залишаючись партнером групи СКМ з реалізації ряду проектів.

ПИТАННЯ:

1. Який тип (-и) корпоративної соціальної відповідальності характерний для компанії «Систем Кепітал Менеджмент»?
  2. Які елементи корпоративної соціальної відповідальності найбільш розвинені в цій організації?
2. У компанії «ФОКСТРОТ» упроваджена стратегія клієнтоорієнтованості бізнесу (реалізація Програми комфорту з індивідуальним підходом до кожного клієнта і системою заохочення лояльних до компанії покупців, Всеукраїнський конкурс супермаркетів «Мій улюблений «ФОКСТРОТ»»), розвинені інтерактивні форми роботи зі споживачем (call-центри, служби по роботі з рекламаціями), ведеться робота з підготовки кадрів з урахуванням клієнтоорієнтованої стратегії. ГК «ФОКСТРОТ» несе людям нову якість життя, тому що пропонує покупцям не просто багатий асортимент техніки, а й широкий вибір вирішення побутових проблем. Бізнес ГКФ пропонує новий тип відносин «продавець – покупець» у магазинах нового формату, де відносини ґрунтуються на взаємоповазі, позитиві і результативності процесу.

Співробітники Групи компаній «ФОКСТРОТ» мають сучасні умови праці, соціальний пакет і забезпечені соцгарантіями – компенсацією з тимчасової непрацездатності через оплату лікарняних листів, медичним страхуванням, щорічними оплачуваними відпустками, додатковою одноразовою допомогою у випадках народження дитини, весілля, похоронів близьких. Працівники мотивуються за допомогою програм підтримки талановитих менеджерів. Також у компанії проводяться заходи щодо стимулювання персоналу: нагородження кращих співробітників за підсумками року, переможців внутрішніх корпоративних конкурсів, виплата бонусів за виробничі досягнення. Група компаній «ФОКСТРОТ» надає своїм співробітникам право пільгового придбання товарів, що реалізуються в торговельних мережах «ФОКСТРОТ».

ПИТАННЯ:

1. Який тип (-и) корпоративної соціальної відповідальності характерний для компанії «ФОКСТРОТ»?
  2. Які елементи корпоративної соціальної відповідальності найбільш розвинені в цій організації?
3. СП «Вітмарк – Україна» – найбільший український виробник соків, нектарів, сокомістких напоїв, дитячого харчування, пюреподібний і концентрованих напівфабрикатів. Завод компанії має у своєму розпорядженні власну сировинну базу, що знаходиться в екологічно чистій зоні Одеської області в районі річки Кучурган. Для того, щоб сировина задовольняла всім стандартам, що застосовуються до дитячого харчування, уже багато років, згідно зі спеціальним рішенням Ради Міністрів України, угіддя в цьому районі заборонено удобрювати будь-якими штучними добривами.

Компанія «Вітмарк-Україна» влітку 2007 року виступила з масштабною соціальною ініціативою – створення Хартії «За здорове дитяче харчування в Україні», закликала всіх виробників дитячого харчування в країні приєднатися до цієї ініціативи. Кожен учасник Хартії, що побажав в неї вступити, бере на себе добровільні обов'язки, пов'язані з виробництвом продуктів для дітей, а саме – виготовляти продукти виключно найвищої якості, з якісної сировини, що відповідає за критеріями медичної безпеки чинним в Україні стандартам і встановленим Європейським Стандартам (Кодекс «Аліментаріус»), а також приймає зобов'язання із забезпечення прозорості своєї діяльності, з можливістю контролю якості продукції для дітей з боку громадськості.

Водночас із соціальними ініціативами компанія «Вітмарк-Україна» почала практично вирішувати проблеми харчування дітей в Україні: у 2007 році на ринок вийшов новий продукт компанії – соки для дитячого харчування в картонній упаковці під торговельною маркою «Диво-чадо». Ця продукція почала виготовлятися із урахуванням підвищених вимог до якості сировини і технології виробництва, без застосування консервантів,

фарбників, ароматизаторів та інших синтетичних компонентів. Підтвердило високу якість продукту і те, що він був рекомендований Міністерством охорони здоров'я України і НДІ Харчування для вживання дітьми від 5 місяців, тобто з моменту введення прикорму.

Українські виробники дитячого харчування – учасники «Хартії «За здорове дитяче харчування», що приєдналися до ініціативи, у виробництві зобов'язалися дотримуватися високих стандартів якості продукції. Це, в свою чергу, переорієнтувало українських споживачів на вітчизняну продукцію дитячого харчування та забезпечило стабільний попит на неї. Завдяки цьому потужності виробництва дитячого харчування в Україні почали збільшуватися, що стало початком нового етапу розвитку галузі дитячого харчування в Україні.

ПИТАННЯ:

1. Який тип (-и) корпоративної соціальної відповідальності характерний для СП «Вітмарк – Україна»?
2. Які чинники зумовили високий попит на продукцію СП «Вітмарк – Україна»?
3. Які елементи корпоративної соціальної відповідальності найбільш розвинені в цій організації?

Семінарське заняття 3. Підприємства в системі корпоративного управління

Вид заняття: семінарське заняття.

Зміст заняття: дослідження основних типів підприємств в Україні.

Мета заняття: визначення особливостей формування та функціонування акціонерних товариств в Україні.

Питання для обговорення:

1. Що таке підприємство, які його характерні ознаки?
2. Що являє собою унітарне підприємство? Перерахуйте його основні види.
3. Дайте визначення корпоративного підприємства. Перерахуйте його основні види.
4. Розкрийте сутність терміна «господарське товариство».
5. Які види господарських товариств існують в Україні?
6. Дайте оцінку структури господарських товариств в Україні?
7. Що являє собою об'єднання підприємств? Яким чином вони можуть створюватися в Україні?
8. Дайте визначення асоціації.
9. Дайте визначення корпорації.
10. Дайте визначення консорціуму.
11. Дайте визначення концерну.
12. Проаналізуйте структуру об'єднань в Україні.
13. Які специфічні форми об'єднань існують в Україні?
14. Які Ви знаєте види об'єднань в американській і європейській практиці? Охарактеризуйте їх.

Семінарське заняття 4. Управління державними корпоративними правами

Вид заняття: семінарське заняття.

Зміст заняття: дослідження процесу управління державними корпоративними правами в Україні.

Мета заняття: обґрунтування механізму управління державної власністю в Україні.

Питання для обговорення:

1. Що таке корпоративні права держави?
2. Обґрунтуйте роль держави в системі корпоративного управління.
3. Яку основну роль, на вашу думку, повинна виконувати держава в процесі управління, в рамках належних їй корпоративних прав?
4. Які види пакетів державних корпоративних прав існують в Україні?
5. Оцініть становище корпоративних прав держави в Україні за станом на 2010 р.
6. Хто є суб'єктами управління державними корпоративними правами в Україні?
7. Які функції покладаються на Кабінет Міністрів України в процесі управління державними корпоративними правами?
8. Що відноситься до компетенції Фонду державного майна України?
9. Що являють собою вповноважені органи? Які їх функції в процесі управління державними корпоративними правами?
10. Хто такі вповноважені особи? Що входить в їх компетенцію?
11. У чому полягає роль відповідального представника?
12. Які критерії ефективності управління корпоративними правами держави виділяють в Україні?
13. Що включається в некомерційні критерії?
14. Що включається в комерційні критерії?
15. Що відноситься до критеріїв ефективності прийняття управлінських рішень органами управління об'єкта державної власності?

Семінарське заняття 5. Чинники негативної дії на діяльність акціонерних товариств

Вид заняття: семінарське заняття.

Зміст заняття: визначення факторів, що негативно впливають на діяльність акціонерних товариств в Україні.

Мета заняття: обґрунтування найбільш небезпечних чинників діяльності акціонерних товариств та розробка рекомендацій щодо мінімізації їх наслідків.

Питання для обговорення:

1. Що таке корпоративний конфлікт?
2. Які причини сприяють виникненню корпоративних конфліктів?
3. Хто може бути основними учасниками корпоративних конфліктів?
4. Які інтереси лягають в основу корпоративних конфліктів в Україні?
Відповідь обґрунтуйте.
5. Дайте визначення рейдерства?
6. Які види рейдерів існують?
7. Що є ключовим чинником появи рейдерства в країні?
8. Проаналізуйте аспект рейдерства в Україні.
9. Які способи рейдерського захоплення підприємств в Україні існують на практиці?
10. Чи розроблено в Україні законодавче регулювання питань рейдерства?
11. Розкрийте сутність процесу злиття акціонерних товариств в Україні.
12. Розкрийте сутність процесу приєднання акціонерних товариств в Україні.
13. Розкрийте сутність процесу поділу акціонерних товариств в Україні.
14. Розкрийте сутність процесу виділу акціонерних товариств в Україні.
15. Що собою являє гринмейл? Яка його роль у корпоративному управлінні?

Практичне заняття 3. Ринок цінних паперів України

Вид заняття: практичне заняття.

Зміст заняття: дослідити особливості функціонування ринку цінних паперів України.

Мета заняття: навчитися розраховувати структуру статного капіталу акціонерного товариства, підрахувати дохід підприємства при продажі цінних паперів, тощо.

Задачі:

1. Підприємства по виробництву рибної продукції "Флагман" та "Перлина" зареєстровані як публічні акціонерні товариства, статутний капітал підприємств складає 1,5 млн. грн.

Таблиця 1. Структура статутного капіталу підприємств.

	ПАТ " Флагман "	ПАТ " Перлина "
Акцій, всього	1500000	1500000
Привілейовані акції	100000	90000
Прості акції, в тому числі по закритій підписці	800000	950000
Прості акції у державній	300000	110000
Прості акції у власності підприємства	300000	350000

1.1. Підприємства планують збільшити статутний капітал на 4 % шляхом випуску акцій. Які акції — привілейовані чи прості можуть випустити підприємства? Представити можливу структуру статутного капіталу після його збільшення.

1.2. Підприємства для покриття збитків від господарської діяльності реалізують акції номінальною вартістю 1 тис. грн. інституціональним інвесторам за ціною 2 тис. грн. за акцію. Підрахувати дохід підприємств з урахуванням платежів у бюджет, якщо ПАТ "Флагман" продало 100 акцій, а підприємство ПАТ "Перлина" — 120.

2. Публічне акціонерне товариство випустило одну тисячу привілейованих акцій номіналом 10 грн. Мінімальний річний прибуток при емісії акцій було оголошено рівним 25 % від їх номіналу. Чистий прибуток товариства складає 5000 грн. Визначити мінімальну суму, яку товариство повинно сплатити кожного року у вигляді дивідендів за привілейованими акціями та прибуток на звичайні акції.

3. Публічне акціонерне товариство випустило 1 тисячу привілейованих акцій номіналом 20 грн. Мінімальний річний прибуток при емісії акцій було

оголошено рівним 25 % від їх номіналу. Чистий прибуток товариства складає 7000 грн. Визначити розмір прибутку на звичайні акції

4. В оголошенні публічного акціонерного товариства зазначено, що дивіденди за його акціями за рік складуть 20 % річних за звичайними акціями і 30 % за привілейованими акціями. Визначити суму дивіденду на привілейовану акцію номіналом 5 грн. і одну звичайну номіналом 1 грн. Визначити дивідендний вихід, якщо дохід на просту акцію складає 0,2 грн.

5. Визначити розмір прибутку та цінність акції, якщо весь прибуток на акцію був сплачений у вигляді дивіденду. За даними поточного року на акції номіналом 5 грн. курсова вартість дорівнює 2,3 грн., а сума дивіденду на акцію за один квартал попереднього року складає 4 грн.

6. Облігація публічного акціонерного товариства номіналом 25 грн. продається за ціною 24,5 грн. Визначити курс облігацій. Як зміниться ціна облігації, якщо курс облігації зменшиться на 5 %.

Семінарське заняття 6. Ефективність корпоративного управління

Вид заняття: семінарське заняття.

Зміст заняття: визначення факторів ефективності корпоративного управління.

Мета заняття: обґрунтування чинників, що впливають на ефективність корпоративного управління акціонерних товариств України.

Питання для обговорення:

1. Що являє собою організаційна ефективність?
2. Які критерії ефективності виділяють?
3. Дайте характеристику основних підходів до оцінки організаційної ефективності.
4. Розкрийте взаємозв'язок ефективності й інтересів учасників корпоративних відносин.
5. Які методики рейтингової оцінки корпоративного управління існують у теперішній час?
6. Охарактеризуйте механізм використання індикатора корпоративного управління Davis Global Advisors Inc. (DGA).
7. Охарактеризуйте механізм розрахунку індексу ризику корпоративного управління (Corporate Governance Risk - CGR) за методикою Крічтона-Міллера (Crichton-Miller) й Уормана (Worman).
8. Які критерії покладені в основу оцінки рівня корпоративного управління рейтингового агентства Standard&Poor's?
9. Що являє собою рейтинг корпоративного управління (DR) консалтингової фірми Deminor?
10. Які критерії покладені в основу оцінки рівня корпоративного управління рейтингового агентства Moody's?
11. Охарактеризуйте механізм визначення коефіцієнта корпоративного управління (Corporate Governance Quotient - CGQ), розробленого компанією Institutional Shareholder Services (ISS).
12. Які рейтинги оцінки рівня корпоративного управління існують у Росії? Дайте їм характеристику.
13. Розкрийте методику оцінки ефективності корпоративного управління в Україні.

Практичне завдання:

У таблиці 1 міститься інформація про законодавче регулювання деяких аспектів прав акціонерів у ряді країн Європи. Використовуючи Закон України «Про акціонерні товариства», Господарський кодекс України, Принципи корпоративного управління України, заповніть таблицю.

Таблиця 1. Особливості форм участі і реалізація прав акціонерів в ухваленні рішень про діяльність компанії

Крайна	Положення нормативних документів	Незалежний реєстр акціонерів	Голосування поштою	Голосування за дорученням	Повідомлення про збори акціонерів

Албанія	Так	Немає	Так	Оголошення в ЗМІ або листи акціонерам
Болгарія	Немає	Немає	Так	Оголошення в «Державній газеті»
Боснія і Герцеговина	Так	Так	Так	Оголошення в національних газетах
Угорщина	Немає	Так	Так	Оголошення в газеті
Литва	Немає	Так	Так	Оголошення в ЗМІ або листи акціонерам
Македонія	Немає	Немає	Так	Публічне оголошення або листи акціонерам
Польща	Так	Немає	Так	Метод оголошення не визначено
Румунія	Так	Немає	Так	Оголошення в «Офіційній газеті» або листи акціонерам
Словенія	Так	Немає	Так	Оголошення а національній пресі або на сайті компанії
Чехія	Так	Немає	Так	Оголошення в національній газеті або листи акціонерам
Росія	Так	Так	Так	Рекомендованими листами або врученням під розпис особам, що мають право на участь в загальних зборах
Україна	?	?	?	?

Список літератури

1. Конституція України від 28.06.1996 р. // Відомості Верх. Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Господарський кодекс України – Х.: ТОВ “Одиссей”, 2004. – 232 с.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. // Офіційній вісник України. – 2003. – № 11. – Ст. 461.
4. Про господарські товариства: Закон України від 19 вересня 1991 р. – № 1569-12-ВР // Відомості Верх. Ради України. – 1991. – № 49. – Ст. 28.

5. Про акціонерні товариства: Закон України від 17.09.2008 [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/webproc4_1?id=&pf3511=30908.
6. Про власність: Закон України від 07.02.1991 р. – № 697-ХІІ – ВР // Відомості Верх. Ради. – 1991. – № 20. – Ст. 249.
7. Про цінні папери та фондову біржу: Закон України від 18 червня 1991 р. – № 1201-12-ВР // Відомості Верх. Ради України. – 1991. – № 52. – Ст. 93.
8. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні. Закон України від 15.03.2006. – № 3541-IV-ВР// Відомості Верх. Ради України. – 2006. – № 42. – Ст. 466.
9. Про приватизацію державного майна: Закон України від 04.03.1992 р. – № 2164-ХІІ – ВР // Відомості Верх. Ради України. – 1992. – № 24. – Ст. 349.
10. Про приватизаційні папери: Закон України від 07.07.1992 р. – № 2544 –ХІІ – ВР // Відомості Верх. Ради України. – 1992. – № 38. – Ст. 562.
11. Про державну програму приватизації: Закон України від 18.05.2000. – № 1723-ІІІ – ВР // Відомості Верх. Ради України. – 2000. – № 33-34. – Ст. 272.
12. Про державну програму приватизації майна державних підприємств: Постанова Верх. Ради України від 7 липня 1992 р. – № 2545-ХІІ // Відомості Верховної ради України. – 1992. – № 38. – Ст. 567.
13. Про національну депозитарну систему та електронний обіг цінних паперів в Україні: Закон України від 10.12.1997 р. – № 710/97 – ВР // Відомості Верх. Ради. – 1998. – № 15. – Ст. 67.
14. Про внесення змін до Закону України “Про третейські суди” (щодо унеможливлення використання третейських судів у рейдерських схемах): Проект Закону України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://antiraid.com.ua/projects/projects11.html>.
15. Про внесення змін до Закону України “Про господарські товариства (щодо зниження кворуму проведення повторних загальних зборів господарського товариства): Проект Закону України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://antiraid.com.ua/projects/projects6.html>.
16. Про корпоратизацію підприємств: Указ Президента України від 15.06.1993 р. [Електронний ресурс] – № 210/93. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?user=п4&find=1&type=3>.
17. Про затвердження Принципів корпоративного управління: Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.12.2003. [Електронний ресурс] – № 571. – Режим доступу: <http://avalon.ssmc.gov.ua/UserFiles/File/Corporate/2.doc>.
18. Про затвердження Положення про розкриття інформації емітентами цінних паперів: Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.12.2006 р. – № 1591 // Збірник документів для короткотермінового учбового семінару по підготовці фахівців з питань торгівлі цінними паперами. – Харків. – 2007. – С. 279.

19. Підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах та забезпечення захисту прав інвесторів: Проект “Зелена Книга” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://avalon.smsc.gov.ua/ShowPage.aspx?pageID=515>.

20. Загальні принципи акціонерного законодавства для країн з перехідною економікою // Організація економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. – 1996 р. – Режим доступу: <http://www.oecd.org>.

21. Принципи корпоративного управління ОЕСР // Організація економічного співробітництва та розвитку [Електронний ресурс]. – 1996 р. – Режим доступу: <http://www.oecd.org>.

22. Політика з корпоративного управління та прозорості на новостворюваних ринках // Глобальна асоціація фінансових установ Інститут міжнародних фінансів [Електронний ресурс]. – 2002 р. – Режим доступу: <http://www.iif.com>.

23. Основоположні принципи корпоративного управління євроакціонерів 2000 // Європейська група акціонерів [Електронний ресурс]. – 2000 р. – Режим доступу: <http://www.euroshareholders.org/>; <http://www.wfic.org/esh/Guidelines.pdf>.

24. Принципи та рекомендації щодо корпоративного управління // Європейська асоціація торгівців цінними паперами [Електронний ресурс]. – 2000 р. – Режим доступу: <http://www.easd.com>.

25. Раціональні ділові норми і корпоративна практика. Деякі принципи // Європейський банк реконструкції та розвитку [Електронний ресурс]. – 1997 р. – Режим доступу: <http://www.ebrd.com/>.

26. Принципи корпоративного управління, що стосуються ради директорів // Асоціація співдружності з питань корпоративного управління [Електронний ресурс]. – 2000 р. – Режим доступу: <http://www.combinet.net>; <http://www.combinet.net/Governance/FinalVer/finlvndx.htm>.

27. Ансофф И. Новая корпоративная стратегия / И. Ансофф; пер. с англ. С. Жильцова; под ред. Ю.Н. Каптуревского – Спб: Изд-во «Питер», 1999. – 414 с. – (Теория и практика менеджмента).

28. Большой энциклопедический словарь. – М.: Астрель АСТ, 2006. – 1247 с. (Серия: Современная энциклопедия).

29. Венгер Л.А. Еволюція формальних систем корпоративного управління: світовий досвід та управлінська практика / Л.А. Венгер // Актуальні проблеми економіки. – 2007. – № 1. – С. 26-33.

30. Горлач Н.Ю. Корпоративне управління акціонерними товариствами в післяприватизаційний період: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.06.01 “Економіка, організація і управління підприємствами” / Н.Ю. Горлач. – Львів, 2003. – 21 с.

31. Державний комітет статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

32. Григоренко Е. Защитить законопроект «Об акционерных обществах» / Е. Григоренко // Ценные бумаги Украины. – 2005. – № 48 (388). – С. 10-11.

33. Грідчина М.В. Корпоративні фінанси (зарубіжний досвід і вітчизняна практика): Навч. посіб. / М.В. Грідчина – 2-ге вид. – К.: МАУП, 2002. – 232 с.
34. Грядущий Б.А. Корпоративное управление в транзитивной экономике / Б.А. Грядущий, С.Я. Петренко, В.А. Чернова. – Донецк: Донуги, 2006. – 183 с.
35. Даль В.И. Толковый словарь русского языка: Современ. написание. – М.: АСТ, 2003. – 984 с.
36. Дедов Л.А. Об инструментах координации корпоративных отношений / Л.А. Дедов, А.С. Тонких // Вестник СПбГУ. – 2006. – № 4. – С. 46-54.
37. Денисов А.Ю. Экономическое управление предприятием и корпорацией / А.Ю. Денисов, С.А. Жданов. – М.: Издательство «Дело і Сервис», 2002. – 416 с.
38. Денисова Д. Займитесь менеджментом с другим / Д. Денисова // Эксперт. – 2006. – № 47. – С. 45-50.
39. Державна комісія з цінних паперів та фондового ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ssmc.gov.ua>.
40. Дружинин Н.Л. Влияние институциональной среды на организацию корпоративного управления (на примере Японии) / Н.Л. Дружинин // Вестник СПбГУ. – 2006. – № 2. – С. 121-132.
41. Друкер Питер Ф. Энциклопедия менеджмента / Д. Питер Ф.; пер. с англ. – М.: Издательский дом «Вильямс», 2004. – 432 с.
42. Євтушевський В.А. Корпоративне управління: Підручник. — К.: Знання, 2006. – 406 с.
43. Задорожна Р.П. Рейтинги та індекси корпоративного управління: сутність, значення та основи методології / Р.П. Задорожна // Економіка, фінанси, право. – 2007. – № 1. – С. 3-7.
44. Институт корпоративного права и управления / CORE – Рейтинг [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.iclg.ru/rurating11>.
45. Ирадж Хаши. Правовая основа корпоративного управления в постсоциалистических странах / И. Хаши // Проблемы теории и практики управления. – № 3. – 2004. – С. 48-62.
46. Ицхак Адизес. Как преодолеть кризисы менеджмента. Диагностика и решения управленческих проблем / И. Адизес – СПб: Стокгольмская школа экономики в Санкт-Петербурге, 2006. – 290 с.
47. Ковалев В.В. Дивиденды и прибыль: логика взаимодействия / В.В. Ковалев // Вестник СПбГУ. – 2006. – № 1. – С. 110-124.
48. Козаченко А.В. Корпоративное управление: Учеб. для высш. учеб. заведений / А.В. Козаченко, А.Э. Воронкова – К.: Либра, 2004. – 367 с. – Библиогр.: С. 325-328 (95 назв.).
49. Корпоративна культура організацій ХХІ століття: Зб. наук. ін. / Донбас. держ. машинобуд. акад.; [Ред-кол.: Г.Л. Хаєт (голова) та ін.]. – Краматорськ: ДДМА, 2004. – 99с.
50. Корпоративная социальная ответственность: (Обзор докладов Второй Международной конференции «Корпоративное управление и устойчивое

развитие бизнеса: стратегические роли советов директоров) [Электронный ресурс] / Алекс Сеттлз // Электронный журнал Корпоративные финансы. – 2007. – № 4. – С. 94-96. – Режим доступа к журн.: <http://www.ecsocman.edu.ru/cfjournal/msg/319148.html>.

51. Корпоративное управление / Пер. с англ. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. – 222 с. (Серия «Классика Harvard Business Review»)

52. Корпоративный менеджмент: Справочник для профессионалов / И.И. Мазур, В.Д. Шапиро, Н.Г. Ольдерогге и др.; под общ. ред. И.И. Мазура. – М.: Высшая школа, 2003. – 1077 с.

53. Круш П.В. Формування та розвиток моделі корпоративного управління в трансформаційній економіці / П.В. Круш, О.П. Кавтиш, А.В. Гречко, Ю.С. Чихачьова. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 264 с.

54. Кудинова М.М. Особенности корпоративного управления в условиях переходной экономики Украины / М.М. Кудинова, В.Ф. Пуртов // Науковий журнал “Вчені записки” Харківського інституту управління. – 2006. – № 18. – С. 45-50.

55. Кудинова М.М. К вопросу об усовершенствовании национальной модели корпоративного управления / М.М. Кудинова // Бизнес-Информ. – 2008. – № 8. – С. 112-116.

56. Малик І. Розвиток корпоративного управління в контексті зміни інституціонального середовища / І. Малик // Економіст. – 2005. – №7. – С. 86-88.

57. Масютин С.А. Корпоративное управление: опыт и проблемы / Масютин С.А. – М.: Финстатинформ, 2003. – 280 с.

58. Небава М.І. Теорія корпоративного управління: вузлові питання. Навчальний посібник / М.І. Небава - Київ: Центр навчальної літератури, 2004. - 295 с.

59. Нечаєв В.О. Оцінка формування і механізм забезпечення ефективного функціонування та розвитку корпоративного сектора промисловості: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03 “Організація управління, планування і регулювання економікою” / В.О. Нечаєв – Дніпропетровськ, 2003. – 17 с.

60. Основы корпоративного управления: Проект АМР США «Международные стандарты бизнеса – Корпоративное управление». – К., 2003. – 75 с.

61. Приватизация и корпоративное управление: новые горизонты [Электронный ресурс] / Чечетов М. – Режим доступа: <http://www.zn.ua/2000/2060/32922>.

62. Рейдерство [Электронный ресурс] / Простаков Г. // Эксперт Украина. – 2007. – № 8 (59). – Режим доступа к журн.: <http://expert.ua/articles/7/0/1608/>.

63. Розвиток корпоратизму і корпоративних відносин в економіці України / За ред чл.-кор. НАН України В.І. Голікова. – К.: Ін-т економіки і прогнозування, 2003. – 304 с.

64. Россинский В.И. Основы корпоративного управления: [учебное пособие] / В.И. Россинский. – Ростов н/Д: Феникс; Новосибирск: Сибирское соглашение, 2006. – 252 с.: ил. – (высшее образование).
65. Рем Чаран. Совет директоров: технологии эффективной работы. Колегиальное управление в современном бизнесе: Пер. с англ. – М.: ООО Изд-во «Добрая книга», 2006. – 312 с.
66. Сазонец И.Л. Формирование механизма корпоративного управления в экономике Украины / И.Л. Сазонец – Донецк: ИЭП НАН Украины, 1998. – 20 с.
67. Сно К.К. Управленческая экономика. Пер. с англ. – М.: Инфра-м, 2000. – 671 с.
68. Словарь иностранных слов. – 12-е изд., стереотип. – М.: Рус. яз., 1985. – 608 с.
69. Современное управление. Энциклопедический справочник. Т.1-Т.2. – М.: «Издательство», 1997. – 584 с.
70. Технологии корпоративного менеджмента: Учебное пособие / Под ред. И.В. Мишуровой, Н.Ф. Новосельской. – М.: ИКЦ «МарТ»; Ростов н/Д: Издат. центр «МарТ», 2004. – 544 с.
71. Тихонравов О.В. Організаційно-економічний механізм управління корпоративними правами: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03 – організація управління, планування і регулювання економікою / О.В. Тихонравов. – Харків, 2004. – 17 с.
72. Третяк В.П. Організація ефективного управління державними корпоративними правами на регіональному рівні (тези) В кн.: Еволюція наукових знань і сучасні проблеми економічної теорії: 1-ша Міжнародна науково-теоретична конференція. – Харків, 2005. – С. 71-72
73. Финкельштейн, Сидни. Ошибки топ-менеджеров ведущих корпораций: анализ и практические выводы / Пер. с англ., 3-е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2006. – 391 с.
74. Фількін М.П. Стратегічна модель розвитку систем управління виробництвом: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.02.03 – організація управління, планування і регулювання економікою / М.П. Фількін – Харків, 2003. – 21 с.
75. Фонд державного майна України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.spfu.gov.ua>.
76. Функ Я.И. АО: История и теория / Я.И. Функ, В.А. Михалеченко, В.В. Хвалей – Минск, 1999. – 607 с.
77. Цуглевич В.Н. Корпоративный менеджмент в условиях нестабильного рынка / Под общ. ред. Н.П. Тихомирова – М.: Издательство «Экзамен», 2003. – 320 с.
78. Энциклопедия менеджера: Алгоритм эффективной работы (3-е изд.): Пер. с англ. / Рос Джей, Ричард Темплар. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2004. – 675 с.

